

DISPUTATIONUM ETHICARUM
UNDECIMA JUXTA AC ULTIMA
DE

Voluptate & Feli-
citate Contemplativa.

X186.0631

è lib. 10. ἠθικῶν Νικομαχείων,

QUAM

ΓΕΡΟΝΑΗ ΠΡÆΣΙΔΕ

In Illustri LIPSIENSI Academia

sub moderamine

M. A N D R E Æ B A U E R
C I Z E N S I S

pro virili defendet

JOHANNES HEINTZIUS JOACHIMI-
CO-VALLENSIS art. lib. & Philosoph. Baccal.

Ad d. 28. Septembris horis & loco solitis.

L I P S I Æ,

Describebatur apud Laurentium Cober.

ANNO M.DC.XVI,

BRITANNIA
1794

VOLUPTAS
1794

DE
1794

DE
1794

DE
1794

DE
1794

DE
1794

DE
1794

DE
1794

PROOEMIUM.

Niversam moralem disciplinam, decē libris ad Nicomachum concinnatam, ad quatuor potiss: capita Philosophus revocare videtur, l. 10. Eth. c. 5. ita ut Primum agat de beatitudine & felicitate, ceu sine palmario, l. 1. & circa finem l. 10. Alterum de virtute, tanquam felicitatis causa efficiente, l. 2. usq; ad. cap. 11. l. 3. Tertium de amicitia, fida illa virtutum vel comite vel propagine, in qua, quàm expediat coluisse virtutem, ceu speculo quòdam lucidissimo apparet, in 8. & 9. lib. Quartum denique, ne quid ad vitæ beatæ perfectionem & jucunditatem disideretur, de voluptate: de qua, ut & dolore, docetur partim in l. 2. cap. 3. ut bonorum & malorum indicis: partim circa finem. lib. 7. ceu dispositionum materiis: partim lib. 10. ceu individuâ beatitudinis comite: Ut enim sol non est absque lumine exhilarante: sic beatitudo nunquam est absque voluptate delectante. Quid enim magis delectare possit, quàm desiderii complementum, & finis summi adeptio? Quia verò ad plenariam rei cognitionem requiritur, ut non saltem in sua essentia cognoscatur, verùm etiam ut essentiam comitantia intelligantur. Zabbar: 1. lib. An;

Et nos, ope infiniti Boni, in exhausta sapientia Philosophi tam præcepta, quam methodum pressè sequuti, in disquisitionibus antegressis tria priora membra contemplati sumus; ordinis ratio nunc postulare videtur, ut vel ultimum membrum scilicet: Voluptatem, felicitati perpetuò copulatam, nec non, circulo veluti factò, Felicitatem paucis adhuc cum Philosopho consideremus, adeoq; totam hanc tractationem Ethicam, Bono cum Deo, concludamus.

THESIS I.

Doctrina de Voluptate & dolore est Ethicæ considerationis.

Ra 1.

2.

3.

Veterum opiniones de Voluptate.

Eudoxus ait, Voluptatem esse summum bonum. Ratio. I.

De voluptate & dolore doctrinam à morali disciplina non esse alienam, exinde constat. I. quia voluptas naturæ humanæ maximè est conjuncta: Idcirco pueros qui instituunt, industrios voluptate, ignavos dolore, ceu gubernaculo moderantur. 2. quia in voluptate *μεγάλη ἔστι καὶ δύναμις* ad virtutem beatamque vitam est posita. 3. quia plurimum facit ad cognitionem adeoque ad actionem, varias de his *ἀμφισβητήσεις* seu opiniones Philosophorum hac de re cognoscere. cap. I.

II. Nam alius quidem voluptas videtur summum bonum: Aliis ne bonum quidem, atque adeò summum malum: ex his quidem partim, quia ita revera existunt, partim, quia etsi aliter existunt, tamen meliùs ita putent disputare, ut homines ab usu voluptatum immoderato revocarent. *Διὸ δὲν εἰς τὸν αἰετὸν ἀνάγειν: ἐλθεῖν γὰρ ἂν οὕτως ἐπὶ τὸ μέσον.*

III. Verùm opinionem hanc mendacii coarguit ipsa autorum vita: *ὁ γὰρ λέγων τὴν ἡδονὴν ὀφθαίε ποτὲ ἐφέμενον ἀποκλίνας δοκεῖ πρὸς αὐτὴν, ὡς τὸ αὐτὴν εἶναι ἀπασάν.* Plus autem experientiæ in præceptis morum, quam rationum subtilitati tribui solet. *Συμφερόν γὰρ τοῖς ἔργοις πεισεύον.*

IV. Voluptatem esse summum bonum Eudoxus & huius affectu acriter contendunt, his freti rationum momentis. I. Quia ipso sensu

sensu cognoscitur, ab omnibus, tam ratione utentibus, quam eius expertibus animantibus, expeti. 2. Quia dolor, voluptati contrarius, omnibus maximè fugiendus: utique voluptas maximè expetenda. 3. Quia ὁμολογούμεως voluptas est eiusmodi bonum, ut non δι' ἑαυτῶν, καὶ ἑτέρω χάριν sed καθ' αὐτὸ expetatur. οὐδὲνα γὰρ ἐπερωτῶν τινὸς ἐνεκα ἥδεται, nemo enim requirit, cur voluptate afficiatur. 4. Quia voluptas quibusvis actionibus addita, facit eas illustriores, ita ut justè & temperanter homines magis agant, si cùm voluptate hoc faciant. cap. 2.

V. *Allatis sic rationibus, quibus Eudoxius ruinosam suam probare conatus est sententiam, sequitur, ut cuius sint momenti ostendatur, tum ex Platoniorum, qui contrarium statuerunt: tum ex Aristotelis iudicio.*

VI. *In prima Eudoxi ratione negasse videtur Plato ipsius hypothesein, videlicet, illud esse summum bonum, quod natura ab omnibus expetitur: Sed Aristoteles hoc responsum admitteret, si de solis bestiis quæstio foret instituta: sed cùm vel homines in eundem censum veniant, parùm appositè videtur esse responsum: ὁ γὰρ πᾶσι δοκεῖ, τὸ εἶναι φάμεν.*

VII. *In secunda ratione negavit Plato consequentiam: Non enim, si dolor est per se malum, ideò voluptas ei opposita erit bonum: cùm & malum malo opponatur, utrumque τῷ μηδετέρῳ illi, quod neutrum est. Sed suum iudicium interponens Aristoteles dicit: si voluptas & dolor in censu malorum essent, utrumque esset averfandum: sin verὸ τῶν μεδετέρων, tum aut neutrum, aut utrumque esset fugiendum. Hoc autem ipsis quoque adversatur Platoniciis siquidem interdum dolorem, ut malum fugiunt, & voluptatem, ut bonum persequuntur: quod sanè non facerent, si voluptatem reverà malum esse putarent.*

VIII. *De tertia ratione nihil hoc in loco dicit Philosophus: ad quartum verò dicit: summum bonum nullius rei additione fieri melius: sed voluptuarium alteri bono admistum melius est, & vita voluptuaria, cum prudentia conjuncta, est optabilior, quàm sine prudentia: utique voluptas non est summum bonum: Sed Aristoteles dicit: si ita sit, ut Plato ait, nec voluptas erit summum bonum, nec aliud quicquã in rebus humanis: quia nullū est in terris bonū, quod non fiat optabilius, addito sibi altero per se bono. Idcirco videtur Plato tollere summum bonum ex rebus humanis, quod in nobis esse possit, quale nunc quæritur.*

2.
3.
4.

Platonis
Responsio
ad. 1.
Eudoxi ra-
tionem.
ἐπίκρισις
Aristote-
lis.

Responsio
ad. 2.
ἐπίκρισις
Aristote-
lis.

Responsio
ad. 4.
ἐπίκρισις
Aristote-
lis.

A 3

IX, Re-

IX. Reiectis sic Eudoxi rationibus ex Platoniorum opinione: nec
ἐπιπέσει huic refutationi adhibita: ordinis ratio postulat, ut Platonio-
corum rationes nunc audiamus, quibus contrariam suam pro-
bare nituntur sententiam, nempe: Nullam voluptatem esse bonam

Plato contra Eudoxum
probat: Nullam voluptatem
esse bonam.

Ratio. 1.
Responsio.
Aristotelis.

2. Ratio.
Responsio.
Aristotelis.

1.

3. Ratio

Resp. Aristotelis.

1. Voluptas non est
motus.

2. nec
γένεσις.

cap. 3.

X. Ratio prima est, Omne bonum est qualitas. Sed voluptas
non est bonum. Ergo non est qualitas. Sed Philosophus respondet ad
majorem, dicens: Non omne bonum esse qualitatem, cum neque
sub qualitatis ambitu contineantur actiones virtutum: neque
ipsa felicitas sit qualitas, quas tamen nemo negat esse bonas.

XI. 2. Ratio: Omne bonum est ὁρισμένον & terminatum: Voluptas
est ἀόριστος & infinita: recipit enim contentionem & remissionem.

Ergo voluptas non est bona. Respondetur, 1. τὸ recipere magis
& minus bifariam dicitur; vel respectu personarum; vel respectu
voluptatis per se sumptæ. Si Priori modo ἀόριστος & indefinita cen-
seretur, tum virtutes & earum actiones ob eandem inæqualem
vel majorem vel minorem perceptionem infinitæ erunt cen-
sendæ, cum justiores aliis alij sint & fortiores, fieri quoque possit, ut ju-
stè agamus, temperanterque vivamus magis & minus: Posteriori
verò modo voluptas quædam non est indefinita: sunt quippe vo-
luptates ἀειγένης & sincera: alia μίλαι & impura: quarum
illie eadem semper manent, licet ista variarum circumstantiarum
contagio infectæ, minus sint definitæ. Deinde per ἐνσασιν: sa-
nitas est ὁρισμένη definita sua natura, & tamen magis atque
minus suscipit. Varia enim est in diversis hominibus: imò
in uno etiam eodemque homine, pro mutatione ætatis, victus,
æris & similibus, alia atque alia reperitur.

XII. 3. Omne bonum est quiddam τέλειον perfectum: Voluptas
non est quiddam perfectum. Ergo non est bona. Minor proba-
tur, quia nullus motus, κίνησις: nulla generatio γένεσις, est per-
fecta. Omnis voluptas est motus & generatio. Ergo nulla voluptas
est perfecta. Respondet Philosophus ad minorem & eius probationem.

I. voluptas non est motus, quia propriæ motus affectione,
veluti τάχος καὶ βεβήτης, ipsi non conveniunt: etsi enim quis in-
speratâ affici possit læticiâ, sicut & jra: voluptate tamen celeri-
ter, frui non potest. 2. Nec est γένεσις. Nam si voluptas esset gene-
ratio eius rei, cuius ipsa generatio, dolor esset interitus. Non
enim quodvis ex quovis generatur, sed ex eo, in quod dissolvitur: hoc verò
de

de dolore affirmari nequit, siquidem qui dolore efficitur non corrumpitur, nec qui voluptate, generatur.

XIII. *Nec ullius est momenti, quod probationis loco afferunt, ideò esse γένεσιν nuncupandam, cum sit κατὰ φύσιν ἀναπλήρωσις, expletio eius rei, quæ secundum naturam est: Sicut dolor, κατὰ φύσιν ἐνδεῖα penuri. Nam 1. expletio & penuria sunt σωματικὰ πάθη affectiones corporis: & ita corpus afficeretur voluptate: & dolore: Hoc enim est, quod proprie expletur. 2. non est ipsa expletio, sed eam comitatur. 3. distinguendæ sunt voluptates, quæ vel naturam corporis sequuntur, in tactu & gustu positæ, ubi voluptatem repletionis præcedit penuriæ dolor: vel sunt ἀλυποὶ sine dolore, cuiusmodi sunt, quæ ex liberali doctrina percipiuntur, vel è sensibus, vel quæ è memoriæ penu depromuntur.*

XIV. *4. Ignominiosum & probrosum non est bonum: Voluptates sunt ignominiosæ & probrosæ. Ergò voluptates non sunt bonæ. Respondetur: 1. esse fallaciam accidentis: multa enim sunt iucunda, sed non nisi vitio & perversa ratione hominum: non secus ac ægrotis multa videntur esse salubria vel amara: aut sicuti lippientibus multa videntur esse alba, cum revera talia non sint. 2. Dicit voluptates quasdam esse expetendas, sed non eas, quæ à turpibus promanant, sicuti neq; omnes diuitiæ sunt expetendæ, verbi gratia, quas aliquis prodendo patriam, vel aliis inhonestis artibus comparavit 3. Duplices sunt voluptates: aliæ ex honestis, aliæ ex inhonestis rebus percipiuntur, ideoq; non mirum est, alias esse bonas, alias malas.*

XV. *Concluditur hinc voluptatem non esse absolutè bonum; summum non esse ex eo convincitur. 1. quia eò nō referantur omnia, sed ad aliud potius, quod ea comitatur, ut in voluptate puerili, quā nemo cordatus per totam vitam optarit 2. multa sunt quæ licet voluptatem habeant adjunctam, per se tamen non voluptatis ergò expetuntur, veluti videre, audire, edere, bibere, laborare, peregrinari.*

XVI. *Atq; hæc ex sententia aliorum de voluptate & quodammodo de dolore sint allata: deinceps ipsius Philosophi sententiam consideraturi de voluptate dicemus, tum ἀποφαιτικῶς, tum κατὰ φαικῶς, C. 4.*

XVII. *Voluptatem verò non esse motum hinc patet: Quia omnis motus fit tempore: Nulla voluptas fit in tempore. Ergò nulla voluptas est motus. Major probatur duplici exemplo motus 1. οἰκοδομῆς ædificationis vel structuræ cuiuspiam, quæ ut in tempore fit, ita tum demum*

Instantiæ

Solut.

1.

2.

3.

4. Ratio:

Responsio

Aristotelis.

1.

2.

3.

Aristotelis sententia de voluptate.

Voluptas non est motus.

1. Ratio.

per-

perfecta habetur, cum quod architectus desiderat, effectui detur.
2. *Motus localis* & specierum illius, verbi gratia, volatus, incessus, sal-
tationis & aliorum, quæ simul iter fiunt in tempore, quod inter-
cedit inter terminum à quo & ad quem. *Minor sic declaratur*: Sicut enim
sepe habet aspectus & vilus, ita etiam voluptas. Sed visus non
fit in tempore, sed *ἐν τῷ νῦν* in instanti, Ergo quoque voluptas fit

1. *Ratio*. in tempore. 2. *Ratio*: Nullus motus quovis tempore est perfectus,
quia omnis motus est in tempore: Omnis voluptas quovis tem-
pore est perfecta. Ergo nulla voluptas est motus. *Minor proba-
tur*, quia voluptas est *ἐν τῷ νῦν*, id est, in momento: *momentum autem
non est tempus, sed initium quasi temporis, ut punctum, linea; μὲν
numeri.*

*Voluptas est
ἐπιγινόμε-
νον τέλος.*

XVIII. Voluptas itaque est *τελείας ἐνεργείας ἐπιγινόμενον τέλος*
seu perfectio quædam actionum & functionum humanarum, ut in
sensibus videre est, qui omnes erga objectum optimum & pul-
cherrimum benè affecti inde perficiuntur.

XIX. Sed cum perfectio sit varia: Sicut *ἡ ὑγιάνειν* in valetu-
dine functionis, aliter est causa, ἢ *ὑγίεια* sanitas: aliter medicus, illa
formaliter, hic effectivè: Itaq; *ἡ αἰσθάνειν* aliter à sensum facultate,
tanquam efficiente, aliter à sensibili tanquam objecto, aliter à volup-
tate tanquam accidente, perfectionem consequente, dicitur.
*τελείῃ γὰρ τὴν ἐνεργείαν ἢ ἡδονὴν, ἔχ' ὡς ἔξω ἐνυπάρχουσα, ἀλλ' ὡς ἐπιγινόμενον
τὸ τέλος διὸν τοῖς ἀκμαῖοις ἢ ὄρεα.*

XX. Quod verò nulla voluptas diu perduret, in causa, sunt functio-
nes & facultates animæ quæ non sunt perfectæ & legitimè dispo-
sitæ, aut eodem modo sese habent, & in actionis principio potis-
simùm vigent. Inde fit, ut voluptates quoq; ab initio sint maiores, & res
quoq; novæ plerumq; maiorem delectationem afferant, quàm veteres:
*πάντα γὰρ τὰ ἀνθρώπινα ἀδυνατεῖ συνεχῶς ἐνεργεῖν, nulla actio humana
semper continua esse potest: eodem modo anima functiones suas con-
tinenter edere nequit: unde paulatim languescunt, ut ita ipsarum
quoque voluptatem cessare, aut penitus evanescere necessun-
sit.*

XXI. Utrum verò τὸ ζῆν vita expetenda δι' ἡδονὴν ob volupta-
tem, an contrà, voluptas ob vitam, non esse huius loci disquirere
ait Philosophus: satis sit scire has res ita esse conjunctas, & amicè con-
spirare, tanquam conjuges, ut altera sine altera esse nequeat. *ἄνω γὰρ ἐνεργείας,*

γείας, ἐ γίνεται ἡδονῇ: πᾶσαι τε ἐνεργείαν τελεῖσι ἢ ἡδονῇ. Nam sine actu non fit voluptas: omnemque actum perficit voluptas.

XXII. Constat hinc quid sit voluptas: quomodo verò distingua- tur, ἐ sequentibus constabit. Voluptates τῶ ἔδει differre hinc convinci- tur, 1. quia ἐνεργείας operationes, differentes specie, perficiunt, ut τὰς διανοητικὰς, καὶ ἀσθητικὰς, id quod confirmatur exemplo rerum & naturalium & arte factarum: Nam animantes & arbores, res naturales, quia aliter atq; aliter perficiuntur (animantium perfectio est sensum acumen, arborum fecunditas) specie quoque differunt, sic & tabulæ pictæ, & sigana, domus, vasa, res artificiosæ: quia harum aliud atque aliud est τέλος, merito, & ipsæ specie inter se differunt. 2. Non quævis voluptas cuivis functioni est familiaris & conjuncta, sed sua cuique est peculiaris, ἐνεργείαν illam, cui est addita, amplificans augensque: μᾶλλον γὰρ ἕκαστα κείνουσι καὶ ἐξακριβῶσι, οἱ μὲν ἡδονῆς ἐνεργῶντες, magis singula judicant & exactius absol- vunt, qui cum voluptate agunt. 3. quia contrarios progenerant ef- fectus, ita ut una alteram impediatur, dum iucunda minus iucunda obfuscat aboletque. cap. 5.

Voluptates differunt specie. Ra. I.

2.
3.

XXIII. Ex his facilius, quomodo voluptates specie differant, fuerit explicare, nimirum: Primo, sicut actiones: ita & voluptates, iis adnatæ, aliæ sunt bonæ virtutis comites: aliæ malæ, vitii adjunctæ: aliæ neutræ, quæ medio modo sese habent Ethicè.

Voluptatum species. Voluptatum divisiones I.

XXIV. Quæ distinctio insolens haudquaquam videri debet cum ἐπιθυμίαι similiter ita distribuuntur; cum interim voluptas arctiori vinculo functioni jungatur, quàm cupiditas. Hæc enim differt ab actione 1. τῇ φύσει: quia actio habitum sequitur, ceu effectus: cupiditas autem est naturalis animi potentia. 2. τῶ χρόνῳ, quia cupiditas præcedit: actio autem sequitur, cum interim voluptates adeo sint actionibus familiares, ut propter arctissimam conjunctionem eadem videantur, licet revera distinguantur.

XXV. Secundò ex instrumentorum & objectorum puritate; quomodo intellectus à sensuum voluptatibus, & hæc à se invicem differunt. Tertio: quæ specie differunt, voluptates etiam habent specie differentes: sic animalia singula, ut opus proprium, ita & voluptatem, illud comitantem propriam habent. Unde illud

2.
3.

Heracliti:

Heracliti: ὄνον σύματα ἀνελέσθαι μᾶλλον ἢ χρυσόν. ASINOS TRAMI-
NA MALLE, quàm aurum; quæ verò eiusdem sunt speciei, vo-
luptates habere easdem, rationi est consentaneum.

XXVI. *Nec obstat quod magna sit earum in homine varietas: Nam*
alia aliis sunt ingrata, non secus ac dulcia, non eodem modo sunt
sanis & ægrotis dulcia: Sed in hac diversitate standum est iudicio viri
prudens & honesti, & omnium rerum norma constituenda est vir-
tus, ita ut veræ voluptates dicantur illæ, quæ honestis viris tales esse videntur
& probantur. Turpes verò illæ, quæ eidem displicent.

De Felici-
tate.
Cur hinc de
felicitate
rursus agat.

XXVII. *Hactenus principia & adjuncta vite beatæ: Reliquum*
est in ipsa felicitate complementum: Agit autem Philosophus bis de beati-
tudine in. 1. & 10. libro, propterea quod finis in actionibus dupli-
cem habeat respectum & considerationem: Unam quidem ratio-
ne principii, ut scilicet agentem movet ad actionem aliquam sus-
cipiendam: Alteram verò ratione extremi, ut agens actionem ad
eum dirigit, ac in eodem terminat. Adde quod hæc beatitudinis
consideratio sit non tam boni practici, quàm Theoretici, quod se-
cundum mentem est, consistitque in rerum divinarum & cœ-
lestium contemplatione. cap. 6.

Felicitas
non est ha-
bitus.
Sed opera-
tio.

XXVIII. *Sciendum autem est, felicitatem non esse ἔξω*
habitum: alioquin caderet in dormientem, in vitam plantalem
agentem, & summis miseriis conflictantem: Sed esse ἐνέργειαν καὶ
αὐτὸ expetendam. Est enim ἀυταρκής & suis bonis contenta ac
οὐδενὸς ἐνδὴς nullius rei indiga.

Et quidem
seria.

XXXI. *Ἐνέργεια verò ista non ludicra, sed σπουδαία seria esse de-*
bet, licet etiam ludicra ex, quæ delectationis gratia instituuntur,
eodem spectare videantur, quia 1. per se expeti videantur, non e-
molumentum gratia: notum quippe est, quæ damna ex voluptati-
bus & ludis sæpe sequantur, tam in corpore, quàm in fortunis,
quibus tamē post habitis, videre licet multos & fortunarū & vale-
tudinis immēores voluptates persequi. 2. Divites, & Tyranni magnis
præmiis non rarò afficiunt eos, qui jocis tempus fallere & animos
à flagellantibus conscientia stimulis aliquandiu liberare valent.

Ratio. 1.

XXX. *Sed Plebia & non Philosophica est hæc opinio, quæ, cum*
homines imperio ac potestate præditos beatos iudicat, eoque in
rebus ludicris totos dies occupatos esse videt, actiones quoque
beatas ludicras esse purat: At Philosophi contrà statuunt, nempe ex talium
morbis vite beatæ σημεῖον non esse petendum. 1. quia vite beatæ forma
non

non consistit in opibus ac imperiis, sed in virtute & internis bonis ac mentis habitibus, ex quibus honestæ ac laudabiles actiones promanant. 2. non quælibet, sed honesta, saltem est beatitudinis & honestarum actionum comes.

XXXI. Non igitur, quia Tyranni corporis voluptates aliis omnibus præferunt, eâ re meliores revera & sunt & haberi debent. Nam sicut pueri suas etiam habent voluptates, & crepundia sua magni æstimant, cæterisque rebus præferre non dubitant, quas tamen viri politicius iudicii nihili faciunt: ita & Tyranni & alii pravi ἀγευστοι ὄντες τῆς ἡδονῆς ἐιλαπρινόως καὶ ἐλευθερίῳ, suas habent voluptates, quæ tamen virorum bonorum iudicio revera tales non sunt.

Beatitudo
in seriis con-
sistit.

XXXII. In seriis itaq; non in ludicris esse positam beatitudinem hæc insuper edocent 1. quia ita iudicat vir bonus & honestus, qui omnibus ludis & facetiis actiones laudabiles anteponit. 2. Planè stolidum & nimis puerile est, actiones suas referre ad res ludicras. Nam ludus est παιδία relaxatio quedam, & animi recreatio: est ἀνάπαυσις & requies, vel ut Plato in Philebo ait: ἀνάπαυσις τῆς σπουδῆς ἢ παιδία. Nam eâ ferè de causâ requiescimus, & nos relaxamus, ut melius & contentius postea ad labores & studia nostra profequenda, velut recentes, redire possimus. Hinc Anacharsis eleganter dixit: LU-
DENDUM, UT STUDEAS, NON STUDENDUM UT LUDAS.

1.
2.

3.
4.

XXXIII. 3. Quia virtus, cuius functio est beatitudo, non in ludicris, sed in seriis ac gravibus rebus posita est. 4. Quia & mancipia voluptatum quoque corporis participes esse possunt: in servos autem non cadit beatitudo, cum virtutis actiones, in quibus tamen vita beata consistit, eorum sint nullæ. Nam cum alieno pareant imperio, non possunt istis rebus honestis vacare.

Beatitudo
duplex:

XXXIV. Hæc in genere de beatitudine: quæ in specie considerata est duplex: θεωρητικὴ contemplativa καὶ πρακτικὴ activa: quæ ita inter se comparantur, ut illa huic præferatur. 1. quia in præstantissima hominis parte, scilicet mente, residet: 2. quia felicitas est maximè actuosa & assidua, qualis actio imprimis est sapientia, qua minimè defatigamur. c. 2.

1. Contem-
plativa.
2. Activa.
Contempla-
tiva est præ-
stantior.
activa.

XXXV. 3. Quia nulla actio est, quâ puriores & firmiores voluptates sentiat homo, quàm studium sapientiæ: Puriores quidem, ratione materiæ. Firmiores verò ratione rerum, in quibus versatur sapientia: Sunt, quippe res omnium firmissimæ, nec variantur & mutantur instar rerum Politicarum: Felicitatem autem cum voluptate permistam esse oportet. 4. quia felicitas

1.
2.
3.
4.

B 2

est

est summum bonum *αὐταρκές*, se ipso contentum, quale in primis est sapientia, quæ ab homine sapiente vel sine bonis externis excreri potest.

5. XXXVI. 5. Quia contemplatio propter se sola expetitur, non item actio. Nam contemplatio non commodi alicuius externi, sed sui ipsius causâ fit, intra se tota vertitur. 6: Contemplatio est otiosa, actio negotiosa. Ergò hæc illâ magis propria est beatitudinis, magisque accomodata: Ratio connexi est: quia beatitudo est in otio & quiete: quid ita? quia beatitudo est *τέλειον*, ut & orium: nam otii causa est negotium. Sic nemo si *αὐτὸ* bellum propter se, & *ἢ πολεμεῖν ἐνεκα* suscipit, sed potius, ut partâ victoriâ in pace vivere possit.

Contemplativa felicitatis definitio.

XXXVII. Atq; hinc non incommodè huiusmodi potest elici felicitatis Theoreticæ definitio, quod sit animæ muneris functio secundum sapientiam instituta, & quidem in vita perfecta.

XXXVIII. Constat quoque hominis felicis vitam planè esse divinam, non tantùm humanam: Transigitur quippe ab homine, non *ἢ ἀνθρώπου*, quâ homo, sed *ἢ θεῖον τιν ἀνθρώπου ὑπάχει*, quatenus divinum quiddam in se est. Illud autem divinum, MENS nimirum, quantoperè differt à corpore vel toto compositio, nempe homine: tantoperè etiam actio secundum sapientiam differt ab actione secundum virtutem moralem.

Instant.

XXXIX. Neq; moramur illorum *ἀντίβλημα*, qui urgent oportere *ἀνθρώπινα φρονεῖν, ἀνθρώπων ὄντα*: καὶ *θνητὰ, θνητὸν*, humana sapere eum, qui homo sit: mortalia eum, qui mortalis sit. Nam debemus nos *ἀποθανάτιζεῖν* & à mortalitate vindicare: quod fit, si ex *πρῶτης* nostris parte vivamus: & licet hæc sit *τῶ ὄγκῳ* mole parva, tamen *τῆ δυνάμει καὶ τιμῷ* vi & pretio est maxima. Unde sequitur: vitam, menti convenientem, esse homini jucundissimam.

Vita & beatitudo
Theoretica
præstantior
est practicâ.
Rat. 1.
2.

XL. Cognitâ sic contemplativâ, sequitur ut consideremus *ACTIVAM* que illi multum concedit. 1. Contemplativa versatur circa res divinas, omniumque perturbationum est expers: Activa circa res humanas & perturbationibus est obnoxia. 2. quia contemplativa parùm indiget bonis externis: activa iisdem carere nequit.

cap. 8

XLI. 3. quia contemplativa proprius *DEORUM* vitam æmulatur, quàm activa: nam cum *DEOS* otiosos fingere nefas sit, utiq; vel aliquid agent, vel efficient, vel contēplabuntur: Sed duo priora

priora à Diis longissimè absunt, neque etiam contrahunt, permittant, aut instar hominum deliberant : utique relinquuntur, quòd in contemplatione divinam vitam agant. 4. Quia contemplatione magis recedimus à vita belvina, & propius accedimus ad vitam beatarum mentium, quàm activà: nam felicitas eo usque ferè extendit, quo usque contemplatio.

XLII. At verò hinc neminem licet inferre: Felicem non indigere bonis internis. Nam 1. natura ad contemplandum non est sufficiens, sed dum in corpore existit, corporis etiam adminiculis opus habet: Veruntamen non multis & magnis rebus indiget, sed mediocri conditione se sustentare potest: Fieri quippe potest, ut etiam illi, qui nec mari nec terræ imperant, honestas ac laudabiles præ aliis obeant actiones. 2. quia idem veteres senserunt, Solon in primis & Anaxagoras, qui existimârunt, felicem tantùm mediocribus bonis indigere, nec mirum esse, si imperitæ multitudini ridiculus videatur: πολλοὶ γὰρ κείνουσι τοῖς ἐκτὸς τέτων ἀιδανόμενοι μένον: *Vulgus enim saltem ex specie externa de rebus judicare solet.*

XLIII. Hactenus sufficienter explicatum esse confido, quomodo vita beata rectè sit instituenda: Nunc Philosophus Ethicæ doctrinæ colophonem impositurus, decenter auditoribus suis φιλοκάλους valedicit, & tractat de huius fine, quòd scilicet pura pura cognitio virum bonum non constituat & absolvat. cap. 9.

XLIV. Beati itaque ut evadamus, non solum præcepta sufficiunt. Nam 1. ἐν τοῖς πρακτοῖς οὐκ ἐστὶν τέλος, τὸ θεωρῆσαι ἕκαστα καὶ γινῶσθαι, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ πράττειν αὐτὰ: in rebus agendis non est finis, contemplari singularia & cognoscere, sed ea potius agere. 2. Si sola sufficerent, amplissimis certè præmiis morum Magistri, ex Theognidis sententia, essent afficiendi, & quemvis oporteret his præceptis morari. 3. licet præcepta mentem generosam ad virtutem & mores inflamment & excitent, tamen ignavam & improbam neutiquam cohercebunt: Nam neque pudore, virtutis comit, sed metu ad officia sua adigi se patiuntur: neque à rebus turpibus, διὰ τὸ αἰσχρὸν ob dedecus & virtutis amore, sed διὰ τὰς τιμωρίας formidine pœnæ abstinere: sed sunt vitiorum & voluptatum plus quàm beluinarum mancipia. 4. Dolores contrarios fugiunt: verarum autem, quæ honestatem comitantur, nec notionem quidem nullam habent; quia nullam earum partem gustarunt.

4.
Felix indiget bonis externis.
Ratio. 1.

2.

Sola virtutis cognitio non facit virum beatum.

Rat. 1.

2.

3.

4.

Requisita
ad efficien-
dum virum
bonum.

XLV. Principia autem beatitudinis sunt. 1. φύσις NATURA
quæ non à nobis, sed à DEO est. 2. διδασκαλία DOCTRINA,
cui tamen præeat necesse est. 3. τὸ ἔθος consuetudo : Nam eâ ani-
mus adolescentis subigatur, veluti humus, quæ facultatem alendi semen
habitura est, ita ut virtutibus studeat, & à vitiis abhorreat. Qui
enim perturbationibus obtemperat, ut ex iis vivit, neque ea, quæ
dicuntur, audit, neque audita etiam intelligit.

1. Natura
2. Doctri-
na.

3. Consuetu-
do.

4. Institutio.

Leges ad
educatio-
nem seu
disciplinam
requiruntur.

XLVI. Hæc ut locum habeant, accedat necesse est 4. INSTI-
TUTIO recta, ἀγαθὴ βέβαια, quæ suo fructu non carebit, si juxta le-
gem præscripta adhibeatur, 1. ut his minori cum molestia assues-
cant pueri 2. ut ad ea, quæ alioquin aliis minus sunt grata, adoles-
centes vi & autoritate legum pertrahantur.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

XLVII. 3. Ut adultiores illis virtutibus, quibus adsueverunt
persequendis & excolendis strenuè pergant. 4. Ut mali, qui ultrò
quidem non parent, & naturâ ignaviores sunt, corrigi tamen in-
terim possunt, poenarum metu à vitiis coerceantur, & non se-
cus ac jumenta, dolore puniantur.

XLVIII. 5. Ut in pœnis illis maximè dolores inurantur, qui
voluptatibus illis quas adamant maximè, adversantur : & qui
corrigi nequeunt, & ἀνίατοι insanabiles sunt, prorsus è republica
exterminentur. 6. Ut homines in officio contineantur & cogan-
tur. 7. Odio non gravantur leges sicut homines, qui improborum
cupiditatibus sese opponunt.

XLIX. Quia verò paucæ Respublicæ Lacedæmoniorum si-
miles reperiuntur, quibus educatio publica legibus caveatur, in
eam curam incumbendum est, ut omnium suffragio educatio
communiter instituatur. Quod si ne hoc quidem obtineri pote-
rit, parentum & amicorum erit officium : quorum illi hoc
maximè efficere posse videntur, qui legum ferendarum scientiâ
fuerunt consecuti. Nam cum institutionis & disciplinæ publicæ
procuratio perspicuè legibus continetur, tum ea bona est institu-
tio, quæ bonis, sive scriptis, sive consuetudine receptis continetur.

Institutio,
privata &
publica.

L. Privata verò cum publica educatione, quo ad præcepta, eadem esse debet,
ut nihil referat, an unus privatim, an plures publicè instituatur,
ut in Musica, gymnastica, cæterisque disciplinis aliis. At privata ut
facilior respectu, personarum, ob majorem inter parentes & liberos
συγγενεῶν, generis communitatē : & τὴν ἐπιχειρήσασθαι seu beneficiorum
à parente acceptorum magnitudinem : Ita difficilior est, si ipsam
disciplinam intueamur.

LI. Nam

LI. Nam sicut in medicina καὶ ὅλα in universum febricitanti conferre inedia & queis: & exquisita, tertiana laboranti: & in pugillatoria, Magister pugilum non omnes discipulos pariter eodem genere pugnae exercet: Ita in educatione & institutione iuventutis aliter cum omnibus simul, & aliter cum singulis est agendum.

LII. Idcirco legislatorem oportet scire, quid singulis & quidem omnibus in universum conveniat, ita tamen, ut τὰ καὶ ὅλα universalia non penitus negligat. Nam licet interdum ἐμπειρία experientia in particularium cognitionem, præterito universali, ducat: perito tamen perfectoque artifici, universalium comparanda est scientia: quia 1. in his singularia continentur. 2. ἢ ἐπιστήμη καὶ ὅλα scientia est rei universalis, quæ vel in primis requiritur in eo, qui alios reddere conatur meliores.

Requisita
boni legisla-
toris.

LIII. Hæc autem νομοθετικὴ, sive generalis rerum scientia, non nisi à præceptoribus & magistris legum est petenda: sicut & in cæteris artibus & sciētiis, eosdē videmus & facultatē agendi tradere, & facultatis munere fungi, ut medici & pictores: licet hinc discrimen esse videatur, quod sophistæ præcepta: Politici, praxin proponant.

νομοθετικὴ
καὶ
unde discen-
da.

LIV. Sed cum Politicorum tria sunt genera: unum Politicorum, alterum sophistarū: Tertium eorum, qui simul & Philosophi & Politici: scientia legum ferendarum à singulis non est petenda: 1. non à Politicis, quia magis δυνάμει, καὶ ἐμπειρία facultate & experientia, quam διανοίᾳ καὶ ἐπιστήμῃ ratione & scientia Rempublicam administrant, hoc est, τὸ ὅτι saltem sciunt, τὸ δὲ ἴδιον verò ignorant.

1. non 1. Po-
liticis.

LV. 2. Non à Sophistis 1. quia dixerunt, politicam esse eandem cum Rethorica, aut etiam peiorem. 2. existimârunt rationem sciendi legem esse facilissimam. 3. In sola commentariorum lectione contemplationeque subsistent, quæ iis tantum prodest, qui eam ad usum revocant, ut inde sibi suæq; Reipublicæ, quod imitentur, capiant: nisi ex accidente. 1. ut fortuito leges meliores eligant. 2. aut alienarum legum cognitionem consecuti videantur.

2. non à So-
phistis.
Ra. 1.
2.
3.

LVI. Sed 3. ab iis qui simul sunt Philosophi & Politici: ab illis præcepta: ab istis exempla accipiuntur: id quod in libris politicis erit præstandum.

Sed 3. à
Philosophis
& Politicis.

LVII. Ub 1. ea, quæ præclare de hac re à veteribus sigillatim literis κατὰ μέρος sunt prodita, sunt persequenda. Deinde ex Rerumpublicarum formis undiq; collectis, quæ res civitatibus & singulis rebus publicis interitum afferant, & quibus de causis aliæ bonæ, aliæ secus administrêtur, exponenda. 3. Qui sit optimus

Transitio
ab Ethica
ad Politi-
cam ubi
Tria.
1.
2.

optimus Reipublicæ status, & quibus unamquamque Rempubli-
cam institutis, quibusque legibus ac moribus temperati conve-
niat ad id, ut sit optima, declaranda: ut ita ista Philosophiæ practicæ
doctrina planè & plenè sit absoluta.

PROBLEMAT A.

1. *Utrum Felicitas sit ἐνέργεια an verò expletio
seu Voluptas animæ rationalis ab actione
secundum virtutem?*

Simonius &
alii afferunt
rationes
pro Volup-
tate.

1. Ratio.

Prosyllogis-
mus.

1.

2.

Autori-
tas.

2. Ratio

1. Ratio.

SIMONIUS & alii quidam statuunt genus Felicitatis non
esse ἐνέργειαν operationem vel muneris functionem, pro ut in
th: 37. & disp. 2. supra dictum: Sed potius expletionem animæ
&c. Rationes afferunt sequentes: I. Felicitas seu summum bo-
num est finis ultimus seu extremus. Actio secundum virtutem
non est finis ultimus. E. Maior patet è lib. 1. Eth. cap. 1. Minor
rationibus & autoritate sic confirmari potest. I. Omnis motus
fit alicuius finis gratia, lib. 10. Ethic. cap. 4. Omnis actio est
motus. Nam in categoria actionis ponuntur, quæ motum signi-
ficant. Ergò omnis actio fit alicuius finis gratia. 2. Quicquid
sequitur actionem, posterius est: Voluptas sequitur actionem. E.
Minor est Philosophi lib: 10. Ethic. c. 4. Autoritas est lib. 1. Eth. cap. 1.
Omnis actio & electio bonum aliquod appetere videntur.
Et cap. 4. lib. 10. perficit voluptas actionem non ut habitus, sed ut
finis. II. Felicitas est optimum, quo melius dari non potest.
lib. 1. Ethic. cap. 12. & c. 4. lib. 10. Actione secundum virtutem me-
lius dari potest, Ergò felicitas non est. Minor ratione & autorita-
te probatur: quod perficit, melius est eo, quod perficitur. Vo-
luptas perficit actionem lib. 10. Eth. cap. 4. Ergò voluptas me-
lior est actione. Autoritas Philosophi est lib. 7. Eth. cap. 2. & 13.
ubi dicit quandam voluptatem esse optimum quid. III. Vo-
luptas est optimi animi constitutio seu effectio, quâ animus ac-
quiescit, & optimè sese habet: sed voluptas animi, non actio est
talis constitutio. Ergò Maior declaratur, quia tū demum, aliquis se
felicem prædicat, quando post actionem sentit quietem in ani-
mo;

mo: Minor suadet ex eo, quia animus cognoscens percipit voluptatem, dū intelligit actionē fuisse rectē institutam. *Quæ satis factio & expletio mentis non actio, sed voluptas dicitur.* IV. Quod omnia animalia appetunt naturæ instinctu, est summū bonū: Sed voluptatē omnia animalia naturæ instinctu appetunt. Ergo est summum bonum. *Ratio Majoris est*, quia bonum definitur, quod sit id, quod ab omnibus maximè appetitur. V. Cuius contrarium est summum malum, illud est summum bonum: sed voluptatis contrarium scilicet dolor & miseria, est summum malum, à cunctis per se fugiendum. Ergo voluptas est summum bonum. VI. Quod propter se expetitur: illud est summum bonum lib. 1. Eth. cap. 7. Huiusmodi est voluptas. Ergo. Minor è lib. 10. Eth. cap. 7. ita confirmatur, quia nemo quærit ex altero, cuius rei gratia voluptate afficiatur. VII. Quicquid cæteris bonis additum reddit illa magis expetenda, illud est summum bonum: *Voluptas hoc præstat*, Ergo. *Minor probatur, quia si, verbi gratia, ad actionem iustam & liberalem & fortem adiungatur voluptas, tunc illa redditur melior & optabilior.* Verum enim verò si mentem Philosophi diligentius perpendamus, tantum abest, ut felicitas sit voluptas, ut vel hæc inter PER SE expetenda numerari non possit. Ac primo quidem inficias ire non possumus, quod Felicitas non sit absque voluptate: aut enim est ipsa voluptas, aut non sine ea lib. 2. Mag. Mor. c. 10. Addatur & hoc, quod nec actio secundum virtutem sit sine voluptate: adeò enim conjunctæ sunt, ut separari non possint, ita ut ambiguum sit, an eadem sit actio cum voluptate. lib. 10. Eth. cap. 4. & 5. Aliud enim revera est actio, aliud voluptas, ut ibidem dicitur. Hoc ergo demus Simonio, quod actio efficiat voluptatem, si naturæ conveniens est: negamus verò quod Felicitas potius sit voluptas, quàm actio. Tota enim controversia in eo posita est: *Utrū voluptas præstantior sit, quàm actio?* Nam hoc cognito, cum Felicitas sit summum Bonum, optimum & perfectissimum, facilè patebit, An ipsa potius posita sit in voluptate, an in actione: hanc principalem controversiæ causam obiter significavit Aristoteles lib. 10. Eth. cap. 4. Cùm enim dixisset, voluptatem & actionem in felicitate inseparabili nexu cohærere: addidisset etiam voluptatem actionem perficere, ne quis vitam felicem potius ponat in voluptate, quàm actione, hoc subiicit dubium: *utrum propter voluptatem expetamus vivere, an propter rōnē vivere, voluptatem?* His verbis ansam nobis præbet,

4. Ratio.

5.

6.

7.

*Voluptas
non est sum-
mum bo-
num.*

C

bet,

bet diligentius cogitandi de hac quaestione : Et quanquam ab ipso Philosopho exprofesso non tractetur in his, quæ ad nos pervenerunt scriptis, omnes tamen uno ore consentiunt, quod secundum ipsum potior sit *ἐνέργεια* actio, & quod voluptas expectatur propter vitam, non vita propter voluptatem. Et hoc plenius cognoscitur ex eo, quo ostenditur, quâ ratione voluptas perficiat actionem, ex 2. Mag. Moral. cap. 12. *Iam sufficiat unica & quidem potissima ratio: Quicquid ab actione bonum redditur, & actionis gratia expetitur, id minus bonum est, quam actio: Voluptas ab actione redditur bona, & huius gratia appetitur &c. Ergo voluptas minus bona est, quam actio.* Minor probatur: ut enim hæc voluptas mala dicitur, quæ fluit ex actione mala; sic ea voluptas bona est, quæ fluit ab actione bona. Concludimus ergo operationem esse potiorē Voluptate. His cognitis, quid respondendum sit ad rationes Simonii & aliorum, breviter significabimus. In prima ratione negatur minor: Quæ vero probationis loco afferuntur, nihil concludunt, Nam in priori ratione magna est *ὀρθότης* in vocabulo Motus. Nam in categoria actionis illud latissime sumitur, pro quavis operatione tam voluntaria, quam naturali. In 3 lib. Phys. Strictius tantum pro re naturali. In 5. Phys. strictissime pro eo tantum motu, qui fit in tempore. Etsi igitur felicitas sit motus in primo significato, non tamen in tertio, de quo major loquitur. In posteriori aliud est sequi actionem, ceu proprium adiunctum, aliud tanquam finem, cuius gratia actio primò ac per se instituat. Voluptas sequitur actionem, sed non ut finis, verum ut proximum adiunctum, quod patet ex l. 10. Eth. c. 4. ubi Philosophus inquit: Voluptas perficitur actionem, non ut habitus quidam, qui inest, sed ut finis quispiam postea evadens, sicut voluptas & pulchritudo in iis, qui in flore ætatis sunt, hæc est, sicut se habet pulchritudo ad juventutem: sic voluptas ad actionem, modò pulchritudo nec sit efficiens, nec finis juventutis proprius, sed comes quasi seu proprium adiunctum. Quod non tantum similitudine hac voluit Philosophus ostendere, sed etiam per finem postea accedentem. *Authoritas Philosophi ex libro primo Eth. cap. 1. conceditur, interea additur hoc, quod dictum bonum seu finis ab ultima actione diversum quid non sit, teste Philosopho libro 6. Eth. cap 5. Effectio finis diversum quid, sed actionis finis non semper est alius. Nam ultima actio est ipse finis lib. 2. Eth. c. 12. non omnium actionum finis, diversum quid est, sed earum*

*Responsio
ad Ratio-
nes Simonii
& alio-
rum.*

*ad 1.
ad probat.
1.*

*ad probat.
2.*

*ad autorem
Philosophi
è lib. 1.
Eth. cap. 1.*

rum

rum tantum, quæ ad naturæ perfectionem deducunt. De fine accidens intelligit, quæ de voluptate afferuntur, ex. 10. lib. c. 4. Nam voluptas finis est *ἐπιθυμία* postea accedens, sicut venustas est finis perfectæ staturæ. In 2. minor similiter negatur: Ad probationem quod attinet, tenendum est, voluptatem non perficere, sed potius adiuvere perfectionem, quæ fit ab ipsa recta ratione. Nam hæc est natura hominis, ut præsentens suavitatem futuram, alacrius agat, quamvis vir probus & si nulla subesset suavitas, tamen ageret propter virtutem. *Autoritas Philosophi* 1. 7. Eth. c. 12 sic est intelligenda: Voluptas est optimum scilicet ratione actionis, ut per voluptatem sic intelligatur ipsa iucunda actio. Nam voluptas bona est propter actionem bonam: mala, propter malam. In 3. ratione negatur Minor. Non enim voluptas, sed ipsa actio est, in qua acquiescimus, quatenus hæc per reminiscentiam consideratur & voluptas tamen eius est accidens. *Ad 4. respondetur. 1. Per inficiationem Majoris, tum quia animalia non semper vera, sed etiã apparenter bona appetunt, tum quia ille appetitus nõ est sufficiens signum summi boni, cum multæ adhuc essentielles conditiones, requirantur. Deinde ad minorem, non omnia maximè voluptatem appetunt, sed magis optamus illud, cum quo complicata est voluptas. Ad 5. Per inficiationem minoris eiusq; probationis, tum quia dolor per se non semper est fugiendus, præsertim homini forti, tum non per se vitandus, tanquam summum malum, sed tanquam summi mali affectio. Longè n. deterior est actio vitiosa, quàm dolor. Ad 6. itidem per inficiationem Minoris, eiusq; probationis: Voluptates enim non per se appetuntur, sed propter aliud, ut videlicet agētes suavius ac promptius sua munia obeant: Itaq; propter actiones quæruntur. Quod autoritatem Aristotelis attinet, illa tantum summam connexionem delectationis ac operationis infert. Ad 7. respondetur per inficiationem Majoris, quia si illa essent vera, sequeretur etiam virtutem esse summum bonum, siquidem illa adjuncta cæteris bonis eadem reddit magis expetenda, adeoq; multa forent summa bona, quod esset absurdissimum.*

2. *Utrum due sint species Felicitatis humanae, altera contemplativa, altera activa?*

Vulgaris est assertio, qd duæ sint species Felicitatis, altera in contēplādo, altera in agendo occupata: illa divina, ista civilis nuncupatur, Hæc divisio de diversis specie subjectis intellecta, ita ut divina ad

Substantias corporeas, civilis ad homines referatur, nullam parit
controversiam. Quod verò nonnulli utramque speciem diversam in homi-
re ponunt, & insuper addunt aliquos homines esse felices, felicitate contempla-
tivâ, alios practicâ, hoc veritati non videtur consentaneum. Iccircò pla-
cet ipsorum rationes hîc examinare.

Rationes.

1.

1. Ratio, si una esset Felicitas contemplativa & activa, Felix simul esset sapiens & justus: Sed non hoc, Ergò nec illud. Minor probatur: quia felicitas contemplativa est ἐπέγεια sapientiæ, practica est ἐπέγεια justitiæ universalis. Ut igitur sapientia absque justitia esse potest, sic felicitas contemplativa absque practica.

2.

2. Si una est felicitas contemplativa & practica, nemo hominum erit felix: Sed hoc absurdum. Ergò & illud. Ratio conpulati est: quia nemo hominum reperitur, qui simul sit sapiens, instructus rerum omnium scientiâ; & justus, omnibus virtutibus moralibus præditus. Assumptum patet, quia sic doctrina de felicitate frustrâ institueretur.

3.

3. Disciplinarum specie distinctarum fines sunt specie distincti: Politica & prima Philosophia sunt specie distinctæ. Ergò etiam fines: Et per consequens, cum Politicæ finis sit felicitas Practica, primæ Philosophiæ Theoretica, sequitur practicam etiam felicitatem specie distinctam esse à contemplativa.

4.

4. Quæ sunt in subjectis specie diversis, semper differunt: Felicitas contemplativa & Practica sunt in subjectis specie diversis. Ergò specie differunt. Minor ex lib. 1. Eth. cap. 7. probatur, ubi ponitur duæ partes animæ rationalis, Mens seu ratio, & Appetitus rationi optemperans, & ostenditur, quod utraque felicitate imbuenda.

5.

Ad resolutionem problematis præsupponuntur.

5. Divinum specie differt ab humano: Felicitas contemplativa est divina, Practica humana. Ergò specie differunt. Minor de felicitate contemplativa legitur lib. 10. Eth. cap. 7. de felicitate practica tanquam, humana. Ad resolutionem problematis huius, hæc præsupponimus. 1. quòd in Ethicis in primis differatur de felicitate humana, ut expressè docet Philosophus lib. 1. Pol. cap. 13. Patet etiam ex toto tractatu de felicitate in 10. Eth. Nic. 2. Felicitatem hanc non unam esse, non duplicem, nisi fortè ratione partium. 3. Firmiter statuimus, hominem non posse dici beatum contemplando, & non agendo: vel agendo & non contemplando. Nam utrumque requiritur propter sequentes rationes: 1. Felicitas est optimum bonum: sapientia absque virtute morali, vel virtus moralis absque sapientia non potest dici optimum bonum.

Homo dicitur beatus

& contemplando & agendo simul.

Rat. 1.

Ergò

Ergò nec sapientiæ actio sine virtute, nec virtutis actio sine sapientia dici potest. *Major è Philosopho patet passim. Minor probatur,* quia melius est esse sapientem simul & virtute præditum, quàm alterutrum tantùm habere. 2. *Felicitas* est bonum se ipso contentum: sapientia non est bonum se ipso contentum: sicut nec iustitia: Ergò nec iustitia, nec sapientia seorsim sumta dici potest humana felicitas. *Major ex l. 1. Eth. c. 7. probatur. Minor nota est de sapientia,* quia $\pi\epsilon\delta\epsilon\tau\ \tau\acute{o}\ \acute{\alpha}\nu\theta\rho\omega\pi\acute{\epsilon}\nu\tau\epsilon\varsigma$ ad humanè se gerendũ necessariò requirit virtutes morales l. 10. Eth. c. 8. quin imò actiones virtutũ moraliũ dicuntur humanæ in 10. Eth. c. 7. Quod etiã iustitia se ipsa contenta non sit absq; sapientia, quilibet facilè intelligit, cùm sapientia solum perficiat intellectum. 3. *Improbus* non est felix: homo sapiens sine virtute morali est sapiens, non improbus: Ergò homo sapiens sine virtute morali non est felix. *Major constat,* quia cùm improbus sit malus, felicitas tantùm abest ut sit mala, ut potiùs sit optimum bonum. *Minor nota est;* quia probitas pendet à virtute morali: improbitas à vitiis. *Homo autem agit,* & agendo habitum sibi comparat, si non comparat virtutem, comparat sibi vitium. 4. *Stultus & insipiens* non potest dici felix: iustus sine sapientia est stultus & insipiens. Ergò iustus sine sapientia non potest dici felix. *Major patet,* quia stulticia & ignorantia est res mala, & eò peior, quò sapientia est præstantior. Felicitas autem res optima dicitur: quin imò si Philosophum respicimus in 10. Eth. 6. & 7. sola sapientia est virtus perfectissima, quia hominem primò felicem reddit: Virtus autem moralis tantùm secundariò facit ad felicitatem. 5. *Posito toto ponuntur omnes partes principales:* operatio sapientiæ & actio virtutis morales sunt partes felicitatis. Ergò felicitas non potest esse sine utraque. *Minor probatur* quia felicitas hominis inest animæ rationali: Huius autem duæ sunt partes præcipuæ: altera quæ habet rationem ex se: altera, quæ rationi obtemperat. Sicut igitur tota anima felicitate imbuatur: Sic partes principales felicitate imbuuntur. *Concludimus ergò duas esse partes principales felicitatis humanæ,* alteram, quæ beatam reddit mentem: alteram, quæ in agendo informat appetitum: has tamen species dici non posse præsertim tales, quarum alterâ sublata homo felix dici possit. *Exposita sic vera sententia,* contrariæ rationes haud difficulter solventur. *Nam in. 1. negatur minor:* non enim dari potest homo felix, qui non sit imbutus & sapientia & virtute morali.

2.

3.

4.

5.

*Ad contraria par-
tis rationes
respondetur.*

ad. 2.

Ad probationem dicitur, quod quidem sapientia possit esse sine justitia & vice versa, in homine infelice: Sed ut homo dicatur felix & assecutus summam & optimum bonum, utrumq; requiritur. In 2. ratione negatur assumptum, quo dicitur, absurdum esse, neminem reperiri beatum. Nam hæc doctrina de felicitate non ideò proponitur, ut homo debeat sibi perfectissimam hanc beatitudinem comparare, sed sufficit, quantum fieri potest, quàm maximè ad eam accedere. Est enim instar metæ, ad quam omnes tendunt & si nullus eam exquisitè forsan tangat. Nec valet: Nemo datur perfectè felix: Ergo hæc doctrina est rejicienda. Nam hac ratione omnes propemodum practicæ doctrinæ essent rejiciendæ, omnesque virtutes. Nam nemo forsan reperitur, qui integram & perfectam sibi justitiam, fortitudinem comparaverit. Ut interim nihil dicam de pietate, cuius præcepta traduntur, quamvis nemo in hac vita illis perfectè obedire valeat. Statuta & leges feruntur in civitate, quibus omnibus & singulis non semper ad amissim satis fit. Retinentur tamen, ut quantum fieri potest, ipsis satisfiat. In 3. conceditur hoc, quod quidè in se consideratæ operationes sapientiæ & virtutes Morales specie differant, sed quatenus concurrunt ad felicitatem constituendam, unam specie constituunt. In 4. negatur felicitatem esse in subiecto specie diverso: Nam anima una est, facultates autem animæ sunt diversæ, propter diversa objecta: atq; sic una est anima & unum subiectum, quod pro diversis subiectis, dicitur mens, dicitur quoque appetitus. In 5. distinguendum est inter divinum propriè sic dictum, & per similitudinem. Major loquitur de illo: de hoc Minor. Nam anima nostra dicitur divina, quia instar divinæ substantiæ intelligit: Interea quatenus corpus informat, humana est.

ad. 3.

ad. 4.

ad 5.

3. *Utrum felicitas Theoretica, an Practica sit constantior ac firmior.*

*Anceps
Aristotelis
sententia.
Prior.*

In hoc problemate anceps videtur esse Aristotelis sententia: Nam lib. 2. Eth. cap. 10. Felicitatem practicam firmiorem esse ait, quando inquit: Nulla in re humana tanta inest fortitudo, quanta in iis actionibus, quæ ex virtute procedunt. Nam scientiis ipsis stabiliores & diuturniores esse videntur: Et in lib: 10. cap. 7. oppositum videtur affirmare, dum comparans scientiam cum Morali
rali

tali bono inquit: *ἔτι δὲ συνεχέστατα. Διαφέρει ἢ γὰρ δυνάμει δὲ συνεχέστατα* Posterior.
μᾶλλον, ἢ πρὸς τὴν ὁτιῶν: præterea contemplatio maximè assidua est.
 Nam res assiduè contemplari magis, quàm quidvis agere possu-
 mus. Et post pauca: Sapiens dum speculatur, non eget alio.
 &c. Ut diluatur hæc apparens contradictio, notandum: Felicitatem ad nos Apparens
 relatum, bifariam dici posse: vel de habitu: vel de actione. Si de ACTIONE, contradi-
 moralis actio duplex est: Interna una, altera externa: Si loquimur de interna, ctio solvit-
 ea est constantior, quia per virtutem Moralem semper intus parati ur.
 sumus ad agendum, ut decet, at non sic se habet de contempla-
 tione. Si loquimur de externa actione, de hac verum est, quod ege-
 mus alio, attamen minus assiduè volumus agere, quàm contem-
 plari. *Utilis est hæc scitu & valde necessaria distinctio actionum in ex-* Actiones
teriores & interiores. Nam hæ, quæ exteriores vocamus nihil aliud sunt, exterioras.
 quàm variæ multiplicesque utilitates, quæ extra agentem foràs
 prorumpunt: & cùm in Rempub: tum in privatos redundant.
 Cuiusmodi sunt actiones fortes, liberales, & id genus aliæ publi-
 cè privatimque multis modis fructuosæ, quæ interiores illas, nisi
 nervis destituantur rerum gerendarum, sequi semper solent. *At* Interioras.
internæ actiones vel nervis destitutæ, solitam nihilominus meren-
tur commendationem. Exteriores autem non propter se commenda-
ri solent, sed saltem propter interiores. His namque interioribus so-
lis unico & principe rerum agendarum fine continetur humanâ
industriâ parabilis beatitudo. Si loquimur de habitu, affirmare possumus,
Moralem esse firmiorem: 1. ob internas actiones magis assiduas: 2. quia
assuetudine non disciplina acquiritur, & ob id minus oblivioni
subijcitur. 3. quia est habitus magis necessarius, & ho-
mo non potest assequi summum bonum contem-
plationis, nisi ornatus sit summo bo-
no morali.

CON-

ax
Te
264

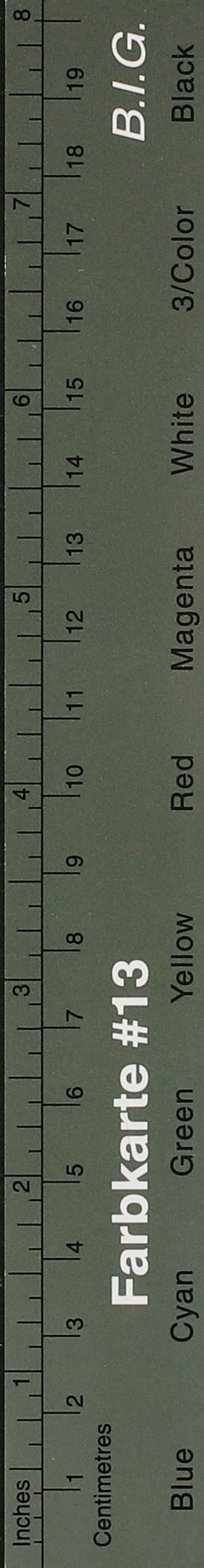
CONCLUSIO.

V Idisti, *Mens generosa*, quibusnam
mediis beatitudinis arcem possis
conscendere: Tuū iam erit, ut agendo
ista, quæ vidisti & cognovisti, laudem
Cornelii Taciti, quā Germanos ma-
ctasse, in limine primæ disputationis
dicebatur, recipere, sustinere, & con-
servare possis, & amplificare quòque
indefessâ tuâ industriâ, quâ Fortitudi-
ni, Temperantiæ, & reliquis virtutum
speciebus operam naves, fugias è con-
tra cane magis angueq; opposita il-
lis vitia: Hoc ut fiat, summi I E-
HO V Æ H precor bene-
dictionem & gra-
tiam.

F I N I S.

300
von

re

Q. N. 351, 3A.

T, 166.

DISPUTATIONUM ETHICARUM
UNDECIMA JUXTA AC ULTIMA
DE

Voluptate & Felicitate Contemplativa.

X1860631

è lib. 10. ἠθικῶν Νικομαχείων,

QUAM
JEROVAH PRÆSIDE
In Illustri LIPSIENSI Academia

sub moderamine
M. ANDREÆ BAUER
CIZENSIS

pro virili defendet
JOHANNES HEINTZIUS JOACHIMI-
CO-VALLENSIS art. lib. & Philosoph. Baccal.

Ad d. 28. Septembris horis & loco solitis.

LIPSIÆ,
Describebatur apud Laurentium Cober.
ANNO M.DC.XVI.